

Mobning og fællesskaber på EUD

Set fra et elevperspektiv

dcum.

dansk
center for
undervisningsmiljø

viden til praksis

Indledning

De omskiftelige elevfællesskaber på erhvervsuddannelserne stiller store krav til eleverne, og de korte skoleophold kræver, at eleverne er omstillingsparate og i stand til at redefinere fællesskaberne på skolen jævnligt. Men det kan være svært for eleverne at afkode grænser og vide, hvornår noget er for sjovt, og hvornår noget overtræder andres grænser. De oplever, at grænsen for mobning er diffus og personafhængig. Der skal derfor meget til, før eleverne involverer skolen, og der hersker en "man klarer det nok"-mentalitet i de få uger, eleverne er på skolen. Mobning er ofte tabubelagt og mange unge på uddannelserne har en idé om, at mobning er den enkeltes eget ansvar.

Fra oktober 2017 blev det obligatorisk for erhvervsuddannelserne at have en antimobbestrategi. Det blev ligeledes et lovkrav, at skolerne skal lave en handleplan og informere berørte parter i tilfælde af mobning. Med det nye lovkrav har elever også ret til at klage til Den Nationale Klageinstans mod Mobning, hvis de oplever, at skolen ikke tager hånd om mobning. Men til trods for det øgede trivselsfokus på erhvervsuddannelserne mangler der dybdegående empirisk viden om oplevelser med mobning på erhvervsuddannelserne.

I dette materiale præsenterer vi et sammendrag af resultaterne fra undersøgelsen *Mobning og fællesskaber på erhvervsuddannelserne – set fra et elevperspektiv*. Vi håber, at materialet når helt ud på erhvervsuddannelserne, og at det bidrager med inspiration og nye perspektiver på erhvervsskolernes trivselsarbejde.

Materialet er inddelt i tre temaer; **elevfællesskaberne** på erhvervsuddannelserne, elevernes **oplevelse af mobning** og **skolens rolle**. Det opsamles til sidst i en række anbefalinger til skolen og lærernes videre arbejde med elevtrivsel.

Det nye mobbesyn

Tidligere har mobbeforskning enten fokuseret på den elev, der mobbede andre eller den elev, der blev udsat for mobning. I det fællesskabsorienterede mobbesyn er man i stedet optaget af konteksten og den omgivende gruppedynamik. Mobning bliver ikke længere set som et individbaseret problem, men som et udtryk for et utrygt fællesskab og derfor også et fælles ansvar. Det er derfor vigtigt at forstå de mekanismer og kulturer, der gør sig gældende i en elevgruppe for at forstå og håndtere mobning.

Metode

Undersøgelsen bygger på spørgeskemaundersøgelser, enkelt- og fokusgruppeinterviews foretaget fra februar til april 2018. 1342 erhvervsskoleelever fordelt på de fire forskellige hovedindgange på grund- og hovedforløb har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, to elever er blevet interviewet enkeltvis og 36 elever fordelt på ni grupper er blevet interviewet i fokusgruppeinterviews.

Elevfællesskabet på EUD

Elevfællesskaber på erhvervsuddannelser er præget af en vekslen mellem skoleundervisning og praktikforløb. Elever tilbringer typisk mellem 2 og 20 uger på skolen ad gangen, og de oplever derfor en stor omskiftelighed i deres uddannelsesforløb, f.eks. med nye lærere og klassekammerater. Det har betydning for det fællesskab, de har med de andre elever.

På den ene side medfører uddannelsesstrukturen, at **eleverne oplever, at der ikke er tid til at investere i fællesskabet og at elevfællesskabet prioriteres lavere end andre fællesskaber udenfor skolen.**

På den anden side stiller den omskiftelige struktur særlige krav til deres evne til netop at indgå i elevfællesskaber. Der er meget på spil i de omskiftelige fællesskaber. For

eleverne handler det både om, hvem der kender hinanden i forvejen, hvem der grupperer sig med hinanden og hvordan der bliver taget hånd om nye, der kommer til.

Det vigtige fællesskab

Elevernes oplevelse af at være en del af et fællesskab har stor betydning for deres motivation for at møde op og lære noget i skolen. Fællesskabet gør, at eleverne investerer mere tid og energi i skolen, og det øger elevernes interesse for læring. Derudover ser vi en klar sammenhæng mellem det at være en del af fællesskabet og at kunne få den hjælp og støtte, man har brug for fra andre elever. Det betyder, at mange af de elever, som ikke føler sig som en del af fællesskabet, heller ikke oplever at kunne få hjælp og støtte

"Hvis man ikke har nogen at tale med i klassen, så bliver dagene lange og man har ikke rigtig energi til at lave de ting, man skal"

— Elev, IT-supporter

"Vi har et fællesskab på skolen, men jeg har også et liv efter skole"

— Elev, lastvognsmekaniker

af andre elever og netop **denne elevgruppe er særlig vigtigt at holde for øje i bestræbelserne på at mindske frafald og øge gennemførselsprocenten på erhvervsuddannelserne.** Ca.

hver tiende elev føler sig ikke som en del af fællesskabet, og cirka hver tiende elev oplever ikke at kunne få den hjælp og støtte af andre elever, som de har behov for.

Et fælles tredje

Undersøgelsen viser, at eleverne i høj grad samles om deres fælles faglighed. Eleverne har et interessefællesskab i det fag, de uddanner sig indenfor, og de oplever at have et tydeligere og mere ensartet mål med at gå på uddannelsen end f.eks. elever, der går på et alment gymnasium. Eleverne fortæller, at forskelligheder og eventuelle konflikter nedtones, når de mødes omkring deres fælles faglighed.

Elevernes ser fagligheden som en stærk identitetsmarkør, der knytter dem sammen i de omskiftelige elevfællesskaber. De udvikler et fælles fagligt 'vi' på erhvervsuddannelsen, som de ser stor værdi i at kunne trække på uden for skolen.

"Man bliver lidt holdt op på, at man skal komme i skole, når man oplever, at være en del af et fællesskab"

————— Elev, IT-supporter

"Jeg tror virkelig, at der er stor forskel på, om du deler den samme interesse. Vi skal jo alle sammen være elektriker. Mekanikerne skal alle sammen være mekanikere. Folk der går på HH, det er jo vidt forskellige ting, de skal"

————— Elev, elektriker

"Det hjælper på læringen, at man er en del af et fællesskab og ikke føler sig udenfor"

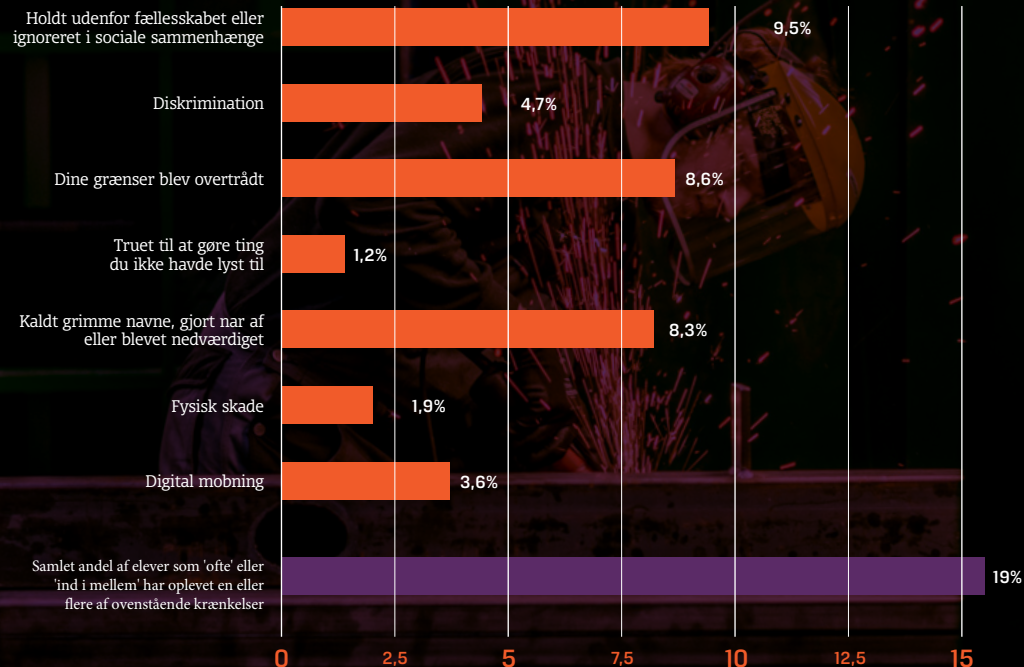
————— Elev, IT-supporter

EUD-elevers oplevelse af mobning

Mobning er et komplekst problem. For at blive klogere på, hvordan mobning kommer til udtryk, valgte vi i undersøgelsen både at spørge direkte ind til elevernes oplevelser med mobning, men også at spørge ind til deres oplevelser med krænkelser og ekskluderende handlinger, som er tegn på mobning. Andre undersøgelser viser, at hvis man skal forstå elevers oplevelser med mobning, er det nødvendigt at spørge bredere ind til konkrete oplevelser med krænkelser, da eleverne ikke nødvendigvis ser en sammenhæng mellem mobning og oplevelser med krænkende og ekskluderende adfærd.

4,3% af eleverne i vores undersøgelse svarer, at de har oplevet mobning, men en væsentlig højre andel, 19%, svarer, at de har oplevet forskellige former for krænkelser. Undersøgelsen tyder på, at eleverne har svært ved at vurdere, hvornår noget er reel mobning. De fortæller blandt andet, at det kan være svært at kende og aflæse hinandens individuelle grænser, når de er på skolen i kort tid ad gangen.

Elever som 'ofte' eller 'ind i mellem' har oplevet nedenstående krænkelser

"Så længe den, der bliver drillet, føler, at det er ved at blive til mobning, så skal han sige fra. Det er vigtigt. Hvis han ikke siger fra, og man bare forsætter, så begynder den person der bliver drillet at føle, at det er mobning, imens den, der driller tænker, at det bare er drilleri"

———— Elev, elektriker

Eksklusion fra fællesskabet

I figuren på side 11 ser vi, at eksklusion fra fællesskabet er den hyppigste mobberelaterede oplevelse. I et fællesskab præget af mobning, kan elever være nødt til at ekskludere andre for selv at forblive en del af fællesskabet. Flere elever i undersøgelsen skelner dog mellem eksklusion, der er selvforskyldt og eksklusion, der ikke er selvforskyldt.

"Jeg har oplevet, hvor jeg har følt mig udenfor, men det var fordi det handlede om mig selv, om at jeg ikke var så god til at åbne mig op for dem."

— Elev, kokkeuddannelsen

Eleverne ser det altså ikke som mobning, hvis de oplever, at en elev selv har fravalgt fællesskabet. **Mange elever ser det som den enkeltes ansvar at være en del af fællesskabet.** Men for de elever, der oplever – eller tidligere har oplevet – eksklusion, kan det være svært at vælge fællesskabet aktivt til. For at skabe meningsfulde fællesskaber på erhvervsuddannelserne er det derfor vigtigt at tydeliggøre, at alle har et ansvar for, at alle bliver inviteret ind.

Mobning rammer individuelt, men er et fælles ansvar. Skolen har her en vigtig rolle i forhold til at beskrive de forskellige former for mobning. Det er særligt vigtigt, at skolen sammen med eleverne sætter fokus på grænser og ansvar, når det kommer til at skabe et trygt undervisningsmiljø. Der ligger derfor en vigtig opgave i at rykke elevernes

Jeg synes, det var svært
med det hårde sprog i star-
ten, men man lærer det hen
ad vejen"

————— Elev, Speditør

individuelle ansvarsfølelse til en
fælles ansvarsfølelse.

Et hårdt sprogbrug

I undersøgelsen fandt vi ud af, at sproget har en særlig – og ofte tvetydig – betydning for elevfællesskabet. Sproget mellem eleverne kan både være med til at skabe fælles identitet og fællesskabsfølelse, men den til tider hårde og direkte tone kan på den anden side også være med til at ekskludere andre fra fællesskabet. Der går en hårfin grænse imellem, hvornår sproget bliver anvendt 'for sjovt', og hvornår det bliver udtryk for mobning. Eleverne oplever, at der ligger en individuel vurdering af,

hvornår deres kommunikation 'går over grænsen', og det kan gøre det svært for eleverne at vide, hvornår de skal stoppe eller hvornår en joke ikke længere er sjov. I undersøgelsen beskriver eleverne, at de også selv har et ansvar for at sige fra, hvis de oplever et hårdt sprogbrug.

"Hvis en joke bliver
for meget, så skal man
bare sige til"

————— Elev, elektriker

"Det kommer an på, hvordan man siger det, og hvordan man mener det. Hvis jeg nu kan se, at en person er homoseksuel, og jeg bevidst går efter hans seksuelle fremtoning, og begynder at nedgøre den, netop for at såre ham, så er det jo mobning. Men hvis jeg nu siger til Jakob, og jeg ved, at Jakob ikke er homoseksuel, 'Jakob flyt dig fra min plads, din bøsserøv'. Så tager han det jo ikke som et personligt træk, for han ved, at jeg ved, at han ikke er homoseksuel."

————— Elev, elektriker

Skolens rolle

Eleverne i undersøgelsen er bevidste om - og anerkender - at skolens opgaver i forbindelse med det psykiske undervisningsmiljø kan være svære at løfte, når eleverne ikke går på skolen i længere tid ad gangen. Det har betydning for elevernes forventninger til skolens trivselsarbejde.

På den anden side udtrykker nogle af eleverne et behov for, at skolen

"Vi er her i så kort tid, og vi er her for at lære noget, og når man er på sådan en skole, så er man voksne mennesker. Jeg synes måske bare ikke, det er så relevant"

— Elev, speditør

er tydelig og tager ansvar, når det kommer til arbejdet med trivsel og forebyggelse af mobning. Her er det vigtigt, at skolen er tydelig omkring, hvor grænserne går i forhold til mobning, så eleverne får en fælles forståelsesramme.

Undersøgelsen viser, at der er en tendens til, at eleverne først henvender sig til undervisere på skolen, når situationen i elevens øjne er "slem nok". Det kan dog være svært for skolerne at gøre noget, hvis elever først henvender sig, når en situation er eskaleret. Nogle af eleverne oplever, at det kan være svært at inddrage skolen, når det handler

om psykiske og mere usynlige former for mobning fremfor fysisk mobning.

Mobningens form har derfor betydning for, om eleverne inddrager skolen. Skolen skal derfor sikre, at eleverne føler, at de kan henvende sig, uanset hvilken form for mobning de oplever. **Det er vigtigt, at skolerne baner vejen for eleverne,** så de ikke oplever det som grænseoverskridende, men derimod som en hjælp at inddrage skolen når de oplever mobning eller lignende. En væsentlig faktor i den sammenhæng er en god lærer-elev-relation.

Til trods for at eleverne mener, at de selv har ansvar for at opføre sig voksent og ansvarligt på erhvervsuddannelserne, oplever eleverne stadig at skolen spiller en vigtig

rolle i forhold til at skabe gode og meningsfulde elevfællesskaber. Her fremhæver eleverne, at deres relationer til lærerne er vigtige for deres trivsel og motivation, og at det 'at føle sig set' af underviserne er særligt vigtigt for dem.

"Jeg vil sige, det der med at inddrage skolen, det kommer an på i hvilken grad. Hvis det er en, som går alene, så vil jeg ikke inddrage skolen (...) Men jeg synes, at det er fint at inddrage skolen i sådanne ekstremer, som fysisk vold"

— Elev, elektriker

Anbefalinger fra DCUM

Ledelser og bestyrelser på EUD

Lav tydelige fælles værdier

Hav tydelige fælles værdier på skolen, som er synlige for alle – medarbejdere såvel som elever. Inddrag elevrådet i arbejdet og tag værdierne op, når nye elever starter på uddannelsen eller kommer tilbage fra praktik.

Priorité lærernes relationskompetencer

Prioriter, at lærerne kan afholde individuelle elevsamtaler med fokus på faglig såvel som social trivsel. Det er vigtigt, at

lærere og fagprofessionelle er opmærksomme og handlekraftige når der opstår udfordringer. Lærerne skal turde tage ansvar og blande sig i elevernes relationer med hinanden.

Fortæl eleverne om deres rettigheder

Gør eleverne bevidste om, hvilke muligheder de har for at få hjælp, hvis de oplever mobning på skolen. Fortæl dem f.eks., at skolen har en antimobbestrategi, og at der findes steder, hvor de kan få hjælp, hvis de oplever mobning.

Anbefalinger fra DCUM

– fortsat

A large orange circle with a white border, containing the text 'Faglærere og ressourcepersoner på EUD'.

Faglærere og
ressourceper-
soner på EUD

Sig fra i fællesskab

Tydeliggør at eksklusion og mobning ikke er den enkelte elevs egen skyld og således heller ikke et individuelt ansvar. Tydeliggør den rolle, som den passive gruppe spiller, når der foregår mobning og inddrag denne elevgruppe, når mobning finder sted.

Brug fagligheden

Brug fagligheden til at skabe meningsfulde elevfællesskaber og til at knytte eleverne sammen på tværs ved f.eks. nystartede hold.

Sæt fokus på grænser

Vær sammen med eleverne opmærksom på, hvordan de kan tydeliggøre og italesætte grænser overfor hinanden, så det bliver nemmere at sige fra overfor grænseoverskridende adfærd.

Find en fælles tone

Sæt fokus på omgangstonen i hverdagen og gør noget aktivt for, at det hårde sprog, som eleverne oplever, ikke er noget de er tvunget til at acceptere, for at kunne gå på uddannelsen.

Vis interesse

Vær åben, nysgerrig og vis interesse for eleven. Spørg ind til, hvordan eleverne har det, og motiver den enkelte elev til at deltage i elevfællesskabet. Brug elevs længerevarende fravær som et incitament til at undersøge eventuel mistrivsel hos eleven.

Giv eleverne

Skab rammer, hvor eleverne kan støtte og hjælpe hinanden, f.eks. igennem makkerordninger eller elevdrevne kontaktgrupper, som har ansvar for at kontakte og give informationer i forbindelse med bl.a. fravær.

Bland grupperne

Insister på, at eleverne skal lære at arbejde sammen med alle på tværs af hold og faste grupperinger. Inddel eleverne i grupper, så ingen elever oplever at blive ladet alene.

Den samlede rapport kan hentes på
www.dcum.dk

Tekst

Maria Hummelose, Randi Mannion, Astrid Fyrstenborg,
Louisa Pagh Larsen

Redaktion

Christian Rudbeck og Trine Durup, DCUM

Ansvarshavende

Jannie Moon Lindskov, direktør DCUM

Grafik og layout

Vokseværk – vokseverk.dk

Svanemærket tryksag
5041 0661 GP-Tryk A/S

dansk
center for
undervisningsmiljø

viden til praksis